

נקמת בני יעקב בשכם

שכם בן חמור התעלל בבת יעקב. אביו של הפושע הוסיף עוד עוול כאשר בא בדברים עם יעקב שיאות לתת אותה לבנו לאשה, בו בזמן שעדיין החזיקו בביתם את הילדה. אילו היתה זו הצעה מכובדת היו צריכים קודם כל להשיב את המסכנה להוריה ואחר כך לבוא בהצעת נישואין, אבל הם החזיקו אותה כשבויה. מובן מאליו כי מפני זה נהגו בני יעקב בעורמה [ההצעה שימולו את עצמם], כדי לצאת אחר כך בפעולת חילוץ. מה שלא מובן הוא מדוע לא רק אחזו בילדה אלא גם הרגו את האיש שכם, ולא די בזה אלא גם הרגו כל הזכרים שבעיר שכם (ודאי מנו כמה עשרות נפשות). ולא די בזה אלא שללו ביזה "את צאנם ואת בקרם ואת חמוריהם, ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו. ואת כל חילם [כלומר: עושרם] ואת כל טפם ואת נשיהם, שבו ויבזו, ואת כל אשר בבית" (בראשית ל"ד, כ"ח-כ"ט). לכאורה לקיחת כספם מעמעמת את פעולת החילוץ, כי משמע שנתערבה בכך חמדת ממון. נוסף על כך יש להטיח ביקורת על מעשיהם שהרי גרמו סכנה לכל משפחת יעקב (יעקב ושנים עשר בניו) כי העמים מסביב יקומו לנקום נקמת בני שכם. מצבו החלוש של יעקב מתואר בדבריו "עכרתם אותי להבאישני ביושבי הארץ בכנעני ובפריזי, ואני מתי מספר [אנו מועטים] ונאספו עלי והכוני, ונשמדתי אני וביתי" (פסוק ל').

כמה מהמפרשים ביארו שבני יעקב לא עשו כהוגן. הנצי"ב ("העמק דבר", ל"ד, כ"ה) ורש"ר הירש ועוד. ראיה לכך יש להביא מקללתו של יעקב בסוף חייו: "כי באפם הרגו איש וכו' ארור אפם כי עז" (בראשית מ"ט, ו'). אבל יש לשאול, מה בכלל חשב יעקב עת שהציעו לחמור אבי שכם שימולו כל בני העיר שכם ותמורת זאת יתנו להם את דינה? והוא היה נוכח בעת ההצעה ושתק. והרי עברו שלושה ימים מאז שנימולו ועד שהותקפו, אלא ודאי ידע מראש שבתוכניתם לפרוץ לבית ולהוציא אותה בכוח. תכסיס של עורמה לערוך להם מילה היתה רק להחליש כוחם, אבל ידעו כי אם שכם יתנגד, עלולים הם להרוג אותו כדי להציל את אחותם. מוכרחים אנו להסביר כי התנגדותו של יעקב היתה להריגת כל בני העיר, וכן לשדידת כל רכושם. גוזמא זאת והפרזה זאת הביאו לקללת יעקב "ארור אפם". אדם צריך לפעול מתוך יישוב הדעת, ולא מתוך התרגשות מופרזת. אבל אפשר כי יעקב הסכים שעליהם להרוג את שכם (ושומרי ראשו) כדי להציל את השבויה. [ומה באמת ההצדקה בעיני שמעון ולוי להרוג את כל בני העיר? עיין דברי רמב"ם, הלכות מלכים סוף פרק ט'. ותשובה אחרת יש בידי רמב"ן (בראשית לד, יג) שהיו כולם עובדי עבודה זרה ומגלים עריות "ודמם חשוב להם כמים"].

ויכוח זה אם טוב הדבר לנקום ביושבי העיר שכם, למרות שמסכנים בזה את כל משפחת יעקב, נראה פשוט כי הבנים נצחו את אביהם יעקב בויכוח. כי אחרי שגער

בהם "עכרתם אותי! ונשמדתי אני וביתי" ענו לו בקצרה ובפסקנות "הכזונה יעשה את אחותנו?!" (בראשית לד, לא). ועל זה נשאר יעקב ללא מענה וללא יכולת לבטל דבריהם, בלשון חכמים: "שתיקה כהודאה". וכנראה זאת היא גם דעת התורה עצמה. כי למה לה לספר לנו מה ענו לו האחים בהתגוננות? די לנו לשמוע תלונת יעקב, בלי שנשמע כיצד הצטדקו.

לכן כמה מפרשים מפורסמים פירשו במה צדקו בני יעקב כשנקמו נקמה מכל בני העיר שכם.

[א] אמר "אור החיים" כי אילו היו "עוברים הלאה לסדר היום" בלי לנקום, היו מסתכנים הרבה יותר, וזו לשונו: "כי אדרבה, יסתכנו בין האומות כשיראו שבזוי אחד שלט בבת יעקב ועשה כחפצו ורצונו, לא תהיה לנו תקומה בין העמים. ואדרבה בזה [על ידי נקמתם] תהיה חיתתם [הטלת פחדם] על העמים וירעדו מפניהם". הרי שעשו כראוי וכהוגן להרוג את כל בני העיר, וגם לשלול את רכושם.

[ב] הסכים אתו המלבי"ם, וזו לשונו: "אם נחריש [אם נשתוק] יעשו בנו כרצונם. וצריך להראות להם כי יש לאל [יש כח] ידינו להנקם מן הנוגע בנו לרעה".

[ג] הגדיל לפרש ר"י אברבנאל, שאפילו נניח שסכנה נשקפת לנו, ונעורר חמת כל הגויים השכנים, ויהרגו חלק מאתנו, כדאי וכדאי לנקום בהם. כי עדיף למות בכבוד, מאשר לחיות בשפלות נבזית. זו לשונו (בסוף פרק ל"ד) "וכלל דבריהם שעל הקלון הזה היו מחוייבים להמסר עצמם בסכנה. כי המות בכבוד טובה מחיי החרפה והבוז. והסכים דעת המקום ב"ה [הקב"ה] [במה] שעשו, כי היה חתת אלהים בכל הערים אשר סביבותיהם, ולא רדפו אחרי בני יעקב" עכ"ל. כלומר התערבותו של הקב"ה מכריעה את הכף בויכוח, כי הבנים הם הצודקים.

ואם ישאל השואל, אם נצחו בויכוח משום מה יעקב בסוף חייו קלל אפם? אפשר לומר כי גם פעולה כזו צריך להיעשות מתוך תכנון וייעוץ. מה שלא שיתפו אותו בתוכניתם, ועשו מתוך רגש בלבד, יש בכך פגם. אבל עצם ההחלטה, לנקום במי ששובה בת בישראל, ודאי הם הצודקים. הרי כך כותב רש"ר הירש: "הנקמה [מלשון קימה] מקימה את המשפט שנרמס ברגלי זדים. היא מקימה את האישיות שהושפלה עד עפר" (על במדבר ל"א, ב').

שורש הדבר לענייננו הוא מאמר חז"ל: "כל מי שקם כנגד ישראל, קם כנגד הקב"ה" (מכילתא, בשלח, שירה, ו'). ולכן "כשהמקום פורע מן האומות, שמו מתגדל בעולם" (תנחומא, בשלח ז'). מה טעם הדבר? עונה רש"י: "שפלותם של ישראל, חילול השם הוא" (על יחזקאל ל"ט, ז').

לכן גם בזמנינו שאויבינו הפלסטינים יורים על שדרות, אשקלון (ומי יודע איפה עוד יירו בעתיד), והם אוגרים כמויות גדולות של נשק בהצהרה מפורשת להשתמש בו

להכחידנו מהעולם, אין ספק כי ההתרפסות שהממשלה הנוכחית נוהגת מול התגרויותיהם היא נגד "דעת תורה". גם דברי חלקלקות של הפוליטיקאים כי פגם הוא למדינה ולצה"ל אם נשתמש בשיטותיהם האלימות של הערבים נגד הערבים עצמם, הם דבורים מופרכים לפי ממה שהסבירו שמעון ולוי.

נסיים בסיפור מעניין. לפני כמאה שנה קיבל הגאון ר' חיים סולובייציק מינוי לכהן כרב בעיר בריסק. כדי לעבור מהעיירה הקודמת שם היה גר ולהגיע לבריסק, שכר שירותו של עגלון אחד וקבע לו מחיר. כאשר הלה הגיע עם מטען הרהיטים לעיר בריסק, סירב לפרק המטען ולהכניסו לבית עד שהרב יוסיף לו עוד תשלום על טרחה נוספת. הרב התחנן שלא נותר לו כסף כלום, וגם שכר ההובלה הוא אסף על ידי הלוואות מאנשים, אבל העגלון הגס עומד בסירובו. הוא הוליך את הסוס לאכסניה, והשאיר את העגלה העמוסה ברחוב שלפני הבית עד שהרב יוסיף לו סכום מסוים. הרב ישב בתוך הבית אבוד עצות, כל נימוקיו והסבריו נפלו על אוזניים ערלות. אחד עובר אורח נכנס לבית וראה את הרב כמעט בוכה. כאשר שמע על הבעיה, יצא אל העגלון וחירף וגדף אותו, בין היתר הבטיח כי ה' יגמול לו עונש מר בין בעולם הזה ובין בעולם הבא על התחכמותו הנוכלת, וגם ילדיו יסבלו מחלות ממה שנוהג באפיקורסות מול הרב הישיש. והרי "קללת חכם אפילו על חנם היא באה"! כאשר שמע העגלון שהוא חשוף לסכנות ומחלות, הזדרז לפרק המטען ולהכניסו הביתה. אחר כך תמה הרב הגדול ושאל את השכן, 'הא כיצד הצלחת לשכנע את העגלון?' ענה לו בפקחות, 'הרי הוא לא הבין שפת דיבורו של הרב. הרב דיבר אליו כביכול צרפתית, על הגינות, על יושר המידות וכו'. אל אדם שפל צריכים לדבר בשפה שהוא מכיר, צריכים להודיע לו על עונש קטלני מן השמים'.

כך בענייננו, כל ההסברים והנימוקים והטענות שאנו מציעים אותם לשכנינו הטרוריסטים הם לשווא, הם נרתעים רק על ידי שפת הכוח. אילו ירגישו על בשרם נחת כוחו של צה"ל, ויהיו להם הרבה אבידות בנפש ומצוקה אמיתית, היו חדלים ממעשיהם הנוראים. "בדברים [בדיבורים] לא יווסר עבד" (משלי כ"ט, י"ט). אוזניהם סתומות ושכלם אטום. חבל שהממשלה הנוכחית לא למדה דברי "אור החיים", המלבי"ם ור"י אברבנאל על הצורך של נקמה לשם הרתעה עתידית. חולשת הממשלה והתרפסותה רק מזמינות טרור נוסף מצד הבריונים הערבים.

על הרבנים להפיץ בעם מה היא דעת התורה, כך תהיה לנו ישועה.